

Nr 220.

Av herr **Sandén**, *angående åtgärder för nedbringande av kostnaderna för skolmateriell.*

Då frågan om förbilligande av skolmaterielen år 1928 genom motion förelades riksdagen, avslogs framställningen med hänvisning till vissa från Kungl. Maj:t och skolöverstyrelsen i utsikt ställda åtgärder. Då dessa emellertid icke vidtagits — i varje fall ha några resultat icke spårats — våga vi ånyo framföra nämnda spörsmål till riksdagens prövning. Frågan om fri materiell åt i folkskolan undervisade barn har förut, såsom påpekades i 1928 års motion, under en följd av år varit föremål för diskussion. I december 1920 bemyndigades chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst tre sakkunniga för att inom departementet biträda med verkställande av utredning beträffande dels i vilken omfattning behov förefunnos av lättnad i de kostnader, som hittills i regel påvilade familjeförsörjare i och för anskaffande av erforderlig materiell åt deras i folkskolan undervisade barn, dels i vilken utsträckning och på vad sätt det kunde befinnas lämpligt och möjligt att av allmänna medel bereda lättnader i dessa kostnader, dels ock huruvida en samverkan härutinnan mellan stat och kommun kunde åstadkommas.

Den verkställda utredningen, som tyvärr icke givit anledning till något förslag från regeringens sida, innehåller mycket av värde. Av densamma framgår, att ett beslut om fri skolmateriell skulle i vissa fall medföra en avsevärt ökad utdebitering. Med utgångspunkt från en beräknad årlig medelkostnad av 5 kronor för varje barn och med hänsyn tagen till kommunernas beskattningsbara inkomst under år 1920 samt till antalet i folkskolorna under samma år undervisade barn hava sakkunniga funnit, att kommunernas kostnader för fri skolmateriell skulle motsvara ett belopp per bevillningskrona av 2 à 3 öre för städerna och 14 à 15 öre för skoldistrikt å landsbygden. För olika kommuners vidkommande äro dessa belopp av mycket växlande storlek. Vad stadskommunerna angår blevo kostnaderna för de större städerna i allmänhet obetydliga, medan de i mindre städer kunde stiga till mångdubbelt belopp. Sålunda skulle kostnadsökningen per bevillningskrona i avrundade tal utgöra för Stockholm 1,5 öre, för Göteborg 1,9 öre, för Norrköping 3,2 öre, för Kalmar 4 öre, för Västervik 5,1 öre och för Tidaholm 7,8 öre. I landsbygdsdistrikten blevo olikheterna väsentligt större. Under det att kostnaden för vissa distrikt skulle

inskränka sig till 5 eller 6 öre, har beräkningen för en landskommun givit till resultat en utgiftsökning av ej mindre än 87 öre per bevillningskrona.

Förhållandena torde knappast ha förändrats under de senaste 10 åren. Sakkunniga föreslogo samverkan mellan stat och kommun för frågans lösning. Av den beräknade kostnaden — ungefär 5 kronor per elev — skulle staten bidraga med kronor 4:50 för elever i heltidsläsande skola och kronor 3:60 för elev i halvtidsläsande. Återstoden skulle vederbörande kommun tillskjuta. Statsbidraget beräknades för 1920 — under förutsättning att samtliga skoldistrikt infört fri skolmateriell — uppgå till kronor 3,030,548:40.

Då den verkställda utredningen icke medfört resultat, kan det måhända anses olämpligt att på nytt påkalla riksdagens uppmärksamhet i förevarande fall. Det är emellertid obestriddt, att frågan om fri skolmateriell aktualiserats, och riksdagens intresse måste på grund härav ånyo tagas i anspråk. Ett relativt stort antal kommuner har, trots att skattetungan ökats, beslutat fri materiell åt folkskolans elever, andra ha vidtagit åtgärder, som avse att lätta bördan för de fattigaste familjerna med skolpliktiga barn. Ett för hela landet normerande beslut synes av behovet påkallat, icke minst i en behövlig skatteutjämnings intresse.

Undertecknade våga emellertid nu lika litet som 1928 förutsätta, att riksdagen är beredd att omedelbart besluta i huvudsaklig överensstämmelse med sakkunnigas förslag. I väntan på andra tider synes det dock nödvändigt, att riksdagen föranstaltar om åtgärder, som medföra minskade utgifter för läroböcker och annan skolmateriell. En enhetlig plan, i vilken det bestämdes vilka läroböcker, som under en viss period skola användas, borde utarbetas av någon central myndighet och lända till efterrättelse. Nu besluta de mer än 2,400 skolområden om vilka läroböcker, som skola brukas, och det är således intet att förvåna sig över att förbistring råder. Enhetliga föreskrifter om vissa *fullgoda* läroböckers användande, antingen inom inspektionsområde eller hellre inom större administrationsområden, såväl som i fråga om utbyte av dessa läroböcker borde möjliggöra en kostnadssänkning, som vore önskvärd. Ty frågan om kostnaderna för skolmateriaellen sammanhänger verkligen nära med det rådande kaotiska tillståndet på läroboksmarknaden. Allvarliga klagomål ha från olika håll framförts mot det oskicket, att de nödvändiga läroböckerna titt och tätt ombytas. Till och med inom samma inspektionsområde händer ofta, att barnen vid flyttning från ett skoldistrikt till ett annat nödgas köpa nya läroböcker, emedan den centrala myndigheten saknar befogenhet att föreskriva en enhetlig användning av godkänd lärobok. De sakkunniga ha i sitt betänkande funnit anledning framhålla såväl mångfalden av läroböcker som de täta ombytena av dylika såsom omständigheter, vilka kunna bidraga till de onödigt stora kostnaderna. De sakkunniga framkasta även som ett önskemål, att större enhetlighet på förevarande område komme till stånd. I omtanke om "undervisningens eget fria liv" ha de sakkunniga likväl velat underlåta föreslå några allvarliga åtgärder till avhjälpande av nu påtalade missförhållanden. Visser-

ligen låte det sig tänkas, att på frivillighetens väg något skulle kunna åstadkommas till enhetlighet och sparsamhet vid köp av läroböcker. Men i saknad av bestämda föreskrifter härom bleve förvisso ett dylikt önskemål endast platoniskt.

Det kaotiska tillståndet, som förut varit rådande på skolboksmarknaden, har nog under de senaste åren delvis upphört och förhållandena något stabiliserats, men priserna på skolböcker förefalla oss minst lika orimliga fortfarande. Den trustbildning på området, som vi 1928 befarade, har ju senare tagit fast form. Målsmännens kostnader för skolmaterieell har därför ingalunda minskats. För att få visshet om, huruvida denna materieell försäljes till lägsta möjliga pris, ha vi vänt oss till ett av de större och konkurrenskraftiga förlagen med förfrågan härom. Av svaret framgick, att förlaget ifråga med nöje skulle tillverka läroböcker av minst lika god kvalitet till ett pris, som *betyddigt* understeg nu gällande. Under sådana förhållanden borde det vara en plikt för riksdagen att söka ordna denna fråga. Då kostnaderna för läroboksanskaffningen så väsentligt kan nedbringas, skulle kommunerna få mindre utgifter. Målsmännen skulle också lättare kunna bära kostnaderna för läroböckerna utan att anlita kommunernas hjälp härtill. Som förhållandena nu äro kan det ligga i tillverkarnas intresse att skaffa en god omsättning genom att ofta utgiva nya läroböcker och upplagor av samma bok. Läroboksförfattarna, vilka i regel utgöras av skolornas egna lärare, uppges också ej sällan åtnjuta ganska avsevärda honorar för sitt författarskap. Hur mycken sanning, som återfinnes i dessa uppgifter, är svårt att säga, men allmänheten kan lätt nog få den uppfattningen, att förlag och författare äga ett gemensamt intresse av en rikt florerande lärobokslitteratur.

Naturligtvis vilja undertecknade ingalunda förneka betydelsen av en god lärobok i undervisningens tjänst. I det ämne, där en dylik bok saknas, förlorar undervisningen åtskilligt av värde. Det viktigaste är dock lärarens förmåga och muntliga föredrag. En god lärare kan göra en dålig eller gammal lärobok användbar, medan i en dålig lärares händer de mest förträffliga och kostsamma läroböcker bliva tämligen död litteratur för barnen. Tack vare vår numera utmärkta lärareutbildning äger man anledning förmoda, att landets lärarekår alltmer fyllas av sådana handledare, för vilka läroboken är ett hjälpmedel och lärarpersonligheten det huvudsakliga. Men då torde det också bliva tydligt, att kostnaderna ifråga om läroböcker och skolmaterieell både för barnens föräldrar och för skoldistriktet skola kunna bringas under det ofantliga beloppet av 3,5 miljoner kronor årligen, som nu erfordras för ändamålet.

I avsikt att nå detta syfte hemställas sålunda,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om snar utredning, på vad sätt ett förbilligande av kostnaderna för skolmaterieell må kunna åstadkommas, icke minst genom

tillämpandet av större enhetlighet och sparsamhet i val av läroböcker; samt

att Kungl. Maj:t ville fortast möjligt vidtaga de åtgärder, som av utredningen eventuellt kunna visa sig erforderliga.

Stockholm den 28 januari 1930.

John Sandén.
